

САҢА ОЛОХ

Чурагы чычыр ханна

Муус устар
18 күнэ
ОПТУОРУНЬУК
№ 53
(9428)

ХАҢЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

ДЬОБУРУН, ТАЛААНЫН АРЫИАН

Огобо төрөөбүт ийэ тылын, норуотун кутун-сүрүн, сизрин-туомун инэрэргэ, бэйэ норуотун үгэһин туһанан сизэр-майгы туругун тулсарарга норуот фольклора улахан туһалааһын өйдөөн үлэли-хамсыы сылдыар дьоннортон биридэстэринэн Мүгү-дайдаабы "Чуораанчык" оҕону сайыннарар киин иитээччигэ, 30-с сылын ого иитиитигэр үлэлиир Прасковья Васильевна Дьяконова буолар.

Прасковья Васильевна үлэтин 1976 сыллаахха Чуолпаратаабы "Алгыс" уһууаантан саҕалаабыта. Бастагы сэмбидиһсэин Галина Афанасьевна Аммосованы үлэтин суолун таба булунарыгар, бастагы олугу уурбут киһинэн билинэр. Биһиги уһууааммытыгар 1983 с. Томскайдаабы педагогическай училищени бүтэриббиттэн үлэлиир. Бэйэтэ айылбаттан сахалыы куттаах, норуот ырыатын толорор, хомуска оонньуур буолан иитээчи үлэтин кытта тэннэ тутан "Чоргууааннар" фольклор куруһуогун салайан үлэлэтэр.

Куруһуогу сахалыы оҥоруулаах фольклорнай хоско ытыар. Ого сахалыы танаастаах буоллабына бэйэтин холкутук тутта-халта сылдыар, эрэллээхтик санаар диэн оҕолорго, үлэһиттэргэ сахалыы танас тиктэрдэ. Кырачааннар дьыһа-уокка, булка-алка, айылбаа сылдьан тутуһулар сахалыы сизри-туому, үлэ-хамнаска, дьыһа-кэргэн оҕолор сыһыаннаах үтүө үгэстэри билсэллэр. Саха норуотун өйүн-санаатын сүннүүнэн буолар фольк-

лор көрүннэрин—таабырыны, өс хоһоонун, чабырбааы, олуохайы, алгыстары интэриэһиргээн, таптаан истэ, толоро үөрэнэллэр.

Прасковья Васильевна үлэтин өр сылларга мунньум-мут баай оҕытыгар олобуран улуус итиллээччилэригэр анаан ытыллыбыт фольклорга анаммыт семинара үрдүк таһымнаахтык ааста. Семинарга кэлбит дьон киирэр аантан саҕалаан истин-иһирэх, оҕо анаммыт ыл-ыраас сырдык уһууаан итинэн илгийэрин, үлэһиттэр, оҕолор бары сахалыы танаастаах көрсүбүттэрин, итин чэинэн күндүлээбиттэрин иһин махталларын эттилэр.

Бу дьаһал аһыллыбытын сизрин-туомун дьахталлар XXII съездин делегата, ветеран-педагог, "Айан" балаан-остолобуой салайааччыта В. Г. Макарова алгыс албаан, аал уоту аһатан ытыта. Фольклорга аналлаах темаларга оҕолор абыралаах ытылына. Валерия Пермякова "Дьөһөгөй оҕото-сылгы", Маша Павлова "Саха

туос ыаҕайата", Ньургуйаана Макарова "Дьүрүһүй, этигэн хомуһум", Сережа Оконешников "Сылгы—биһиги күннээби олохпутугар" диэн дакылааттары онордулар. "Дьикти кубик", "Бухатыыр тэрилэ", "Сахалыы лото", о. д. а. оҕолорго анаан айыллыбыт сахалыы оонньуурдар болботону тартылар. Прасковья Васильевна үлэтин туһунан семинар кыттылаахтара этилэрин, баа санааларын суруйан хааллардылар. Элбэх үтүө тылтан Чакырдаабы "Күннээбэ" уһууаантан сылдыар Е. Л. Софронова суругун тиздэбит: "Үлэһиттэр биһир санаанан ого туһугар үлэлииллэрэ харахха бырабыллар. Прасковья Васильевна баай опытыттан бэйэбэр олус элбэх сананы, туһалаабы ылбыппыттан астынным. Оҕолору кытта бэйэбит айыт сахалыы оонньуурдарыт, лотолар, доминолар бэйэ норуотун историятын билэргэ олус туһалаахтар эбит. бары студиялар манна үлэлэспиттэр дии санаатым. Олонхону оҕолор олус үчүгэйдик өйдүүлэрэ уруһуйдарга да көстөр. Олус үчүгэй ис хоһоонноох дакылааттары иһиттибит".

Иитээчи П. В. Дьяконова өссө айымнылаах үлэни, кытаанах доруобуйаны, дьыһа-кэргэнгэр дьолу-саргыны баҕарабыт.

Анна КОРЯКИНА,
уһууаан методига.

Спорт

Спорт

Спорт

МЫНДАБААЙЫТТАН СОНУННАР

Аҕалар декадаларын көрсө араас дьаһаллар тэрээһиннээхтик ытыллынылар. Аҕа сэмбидиһсэин председателинэн, нэһилиэк депутата Степан Егорович Кожуров талыллан үлэтин өрө күүрүүлээхтик саҕалаата.

Кулун тутар 25 күнүгэр Хадаар нэһилиэгэр "Куйуур - 2006" улуус күрээбэр биһиги хамаандабыт, (салайааччы А.С.Собакин, ычат И.Д.Гуляев, Амма орто оскуолатын 11 кылааһын үөрэнээччигэ Слава Саввин) 21 хамаандаттан 8-с миэстэ буолдулар.

Нэһилиэккэ бэйэтигэр ытыллыбыт түөлбөлөрүнэн "Аба күрээбэр", муус устар 9 күнүгэр "Манчаары" түөлбөтүн (салайааччы В.В.Павлов), В.М.Дьячковскай уолунаан Дьулуустуун бастаатылар. Иккинчи "Хомус" түөлбөтүн (салайааччы М.Д.Седалищева), В.С.Иннокентьев уолунаан Егоркалыын, үсүһү "Нагда" түөлбөтүн (салайааччы С.Н.Носова), М.И.Диодоров уолунаан Сашалыын ыллылар.

"Көмүс туйах сүүрүүтэ" ат сүүрдүүтэ 4-с сылын ытыллынылар. Аҕа улуусун Соморсун, Сулбаччы нэһилиэктерин хамаандалара холбоһон биһир хамаанданан кытыннылар. Былырын Мындабаайылар кыайан, көһөрүллэ сылдыар кубогу илдьэ кэлбит буоллактына, биһыл Аммалар кыайан, кубогу, убаһа супер-бириини илдьэ бардылар. Бу ат сүүрдүүтүгэр уопсайа 14 сылгы кииристэ.

Волейболга нэһилиэк дьахталларын хамаандата (капитан Д.Н.Артемова) ситиһилээхтик кытыннылар. Ол курдук Амма Абаатыгар ытыллыбыт күрэхтэһиигэ 4-с миэстэ, Мырыла нэһилиэгин кубогар ытыллыбыт күрэхтэһиигэ 1-с миэстэни ылан кыайыттар. Бу хамаанда кулун тутар 30 - 31 күннэригэр ытыллыбыт үөрэх үлэһиттэрин профсоюзун күрээбэр 20 хамаандаттан бастаабыттар. Муус устар 7 - 8 күннэригэр

Чыаллара нэһилиэгэр САХАВА ветерана В.В.Пахомов үбүлүүгүгэр ытыллыбыт волейбол турнирыгар 2-с миэстэ тигистилэр.

Хайыһарга, бастын ветеран хайыһардыппыт Екатерина Николаевна Павлова тэннээбин булбата. Кулун тутар 24 - 25 күннэригэр республиканскай чемпионатка 10 күүстээх хайыһардыттар ахсааннарыгар киирсэн ситиһилээхтик кытынна. Эстафета Чуралчылар 2-с миэстэни, уопсай хамаанданан 3-с миэстэни ылары ситиһэн, улууспут аатын ааттатылар.

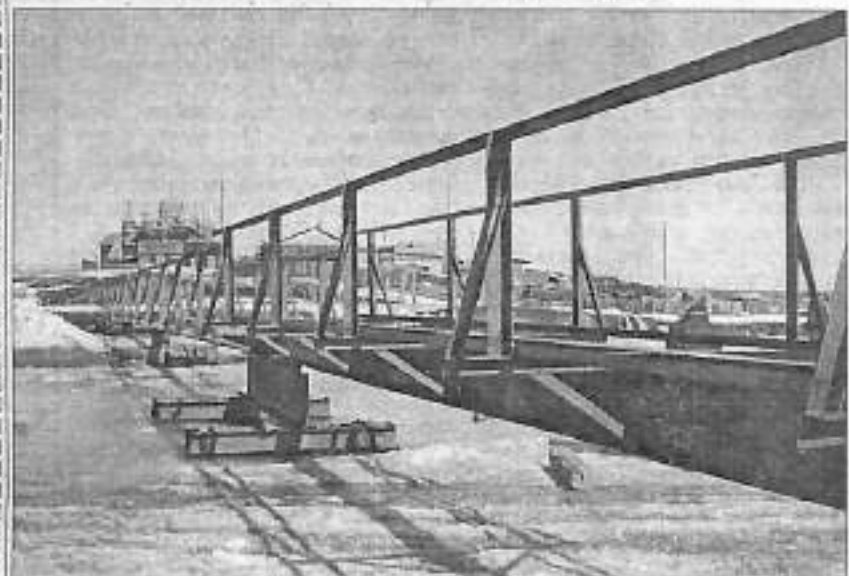
Икки нэһилээ иһигэр Екатерина Николаевна 5 мэтээллээх, (2 улуустан, 3 республикаттан), үөрүү кынаттаах эргиллээт - сүмкэн ситиһин! Бу ситиһи спортка дьиннээх таптал, хайыһарга бэриниилээх буолуу, дьаныардаах дьарык түмүктэрэ буолаллар. Чөл, доруобай ологу пропагандалыыр бастын спортсменкабытыгар өссө үрдүк ситиһиллэри баҕарабыт.

Муус устар 1 күнүгэр Чуралчыга ытыллыбыт комплекснай спартакиадага хайыһарга Болугур хамаандата (капитан Е.Н.Павлова) 3-с миэстэ тигистит. Хамаанда састаабыгар: А.С.Собакин, С.Г.Фомина, В.И.Исаков кытыннылар. Дьахталларга 3 км биридиэллэн сүүрүүтэ Е.Н.Павлова 2-с миэстэни ылбыта. Хамаанданан эстафетага 3-с миэстэ тигистилэр. Бу спартакиадага гиряга хамаандата (капитан И.В.Анисимов) 5-с миэстэ тигистэ. Биридиэллэн ыйааһына 90 кг. М.М.Дьячковскай бириистээх миэстэлэргэ тигистилэр.

Муус устар 9 күнүгэр 6-с сылын ытыллар, Сулбаччы нэһилиэгин баһылыгын К.Е.Иванов бирийиһигэр "УКДУОБА" күрэхтэһиигэ Сулбаччыга буолла. 10 эр киһи, 2 дьахтар кыттылаах. Үс хамаандаттан бастагы миэстэни Сулбаччы, иккис миэстэни Мындабаайы, үһүс миэстэни Соморсун ыллылар.

Л.ДИОДОРОВА.

Үйэлээх тутуу

Чуралчыга киирэ сылдьан 1960 сыллаахха Макаров П.П. биригэди-иридээх коммунистическай үлэ коллективин аатын ылбыт 12 киһилээх "Молодежная" биригээдэ биригэ үлэлээбит табаарыспын Арчелен Егор Афанасьевичи соһучу көрсө түстүм. Танара дьэ этин аньанан үрээти туоруур тимир муоста тутта сылдыаллар эбит. Олус үөрдүм. Киһим урут хайдах этэй да оннук көрүгүнээх тимирдэри кытта өрө тутта, быһа-ото, самсыы, буруолата сылдыар. Көрүдүөһэ билигин да хаалбатах: "Кустарбын куоттарар киһи буоллум",—диир. Ол икки ардыгар муоста сийин уһун угольниктарын кэрчик сүһүөхтэрин Василий Николаевич Дьячковскайдың кээмэйдээн тутан бизрбитин холбоотуу сүүрдү. Итинник хас да дьаарыс түгэх арматура бэлэм. Сотору урукку мас муоста оннугар тимир турба сваяларга тутулан, үйэлээх, сатыы киһи сылдыарыгар 100 м усталаах улахан абыраллаах муоста баар буолсу.

Бу бүтүн биригээдэ, улахан тарилтэ ылсыһар үлэтин соботох Григорий Григорьевич Дагданча суолун-ийин булан, ылсаран, үһүө буолан былааннаан, аһа-тута сылдыаллара хайыһаллаах, махталлаах дьыала, киһи сөгөр эрэ. Уруй-ай-хала ситтэһинэ-хоттобуна, олоххо киирдэбинэ буолуо буоллаба. Үлэ саамай уустуга сваяларга муоста сийин туттарыахха наада. Биллэн турар бу үтүө тутууга сэлэһиннээ баһылыга И.И.Оконешников эрчимнээхтик ылсара, көмөтө төһүү күүс буоллаба.

Улууска биллэр ытык дьоммут В.Н.Дьячковскай, Е.А.Арпин, 70-ча саастарын ааспыт, билигин сүһүөхтэрин үрдүгэр сылдыар дьоммут үлэлэрэ-хамнастар астык, сэлэһиннээ көстүүтүн тулсарыа. Кинилэр бу үһүс муосталара.

Биһир бэйэм кырдыаһа киһи үөрэн, кырааскалааһыныгар саатар биһирдэ киһистэ туттут киһи диэн баҕалаахпын.

Иван ПОПОВ.

2006 СЫЛ СААҢА, САЙЫНА ХАЙДАХ БУОЛУОЙ?

1. Быйылгы саас хайдах буолуой?

Саха киһитэ 8 ый кыыдааннаах кыһыммытын үлэлээн - хамсаан, туруулаһан туоруубут. Ким ото тийибэт, ким мөлөтөх оттоох күннээҥи кыһалбата элбэх. Ол эрэри сыл тахсар, төрүөх ылар үтүү үрүлүтэр үтүө кэмнэрбит үүнүлэр.

Кыстык кэмгэр тымныы олус күүһүрбэккэ син этэнгэ улахан тонуну - хатыыны таһаарбатылар. Дьон түмсэн үлэлээтэринэ үтүө сайын аастабына үлэ да онук буолар эбит.

Быйылгы саас эмиэ ааспыт сыллаабы сааска маарыннаабы. Ол курдук тиллэтэ, аны тымныы эмискэ намыраабата, Онон ыам ыйын 10 дэки хаар бүтүө. Ол эрэри Ньюкулунна дылы үчүгэйдик сылайбаакка сүөһү мэчирдэс хойутуу тахсыа. Оппут хасааһын ыам ыйын 20 дылы аабынаахха наада. Онон эбии ныйраы сиыр отун хаһаанар эбэлээтилик.

Сылгы үксэ байтаһын буолан кыһыны бэркэ тулуйда. Эмистэр дьон суолта бээрбэт буоллаахха охсуу буолуо. Бу кэмнэргэ харалдыт үчүгэйдик тахсыар дьэри үөрү аһатар наада. Уулаах биз сүрбэлдэһиэр, сылааргыыр ол иһин ылар. Үөрү хаһар сиригэр оту 2-3 хоно - хоно аһатар буоллаахха үөр ырыттан ырааппат. Уйуһуппаакка, ыныран, хаһытаан бэйэни биллэрдэххэ үөр улгумнук үөрэнэр. Төрүүрэ чуһаабыт (хоруотуур) бизлэргэ эбизии, зеленканы ситиһилбэт, обото иһигэр дыгдайан төрүүрүгэр моһугуруо. Онон күөх, үчүгэй хаачыстыбалаах, буруота суох отуанан аһатар ордук.

Хаар ситэ барбаакка, сир кырса түүн тонон уулаах биз көлөттөр, сытан баран кыһан

турбат түгэннэрдээх. Ол иһин төрүүр бизлэри кэрийэн көрүлүөхтээх. Төһөнөн үлэлигин да күһүн убаһа буолан эрэйгин төлүөбэ.

Ыам ыйгар хас да төгүл ардыан сөп. Биһиги Солообут үрэхпит быйыл эмиэ сүүрдэр туруктаах сытар. Бу уу халаан уута буолан ааһыа.

Булчуттарга, айылбаа сынынааачыларга сүбэ курдук этэбин. Быйыл сэтэһэх элбэх, уу син бир кэлиэ, уот ханна барыай дьин өттөөһүн ытыллара бобуллуон наада. Баһаартан кэлэйдит. Тыаларбыт биһизэ умайан хара хоруо буолан тураллар. Уоту, отууу анал сиргэ эрэ оностон, манабыллаах буоллаахпытна айылбаабын харыстыахтаахпыт. Баһаартан сэрэхтээх буолун!

Аны кустаһын туһунан.

Төһө да элбэх куһу кыдыйбатарбыт, кулуһун тула олорон кэлсээр, сааскы айылбаа тиллэтин, ырыатын истэр ураты кэтэһилээх күүтүүлээх. Арай правительство көтөр ыарыһынан сибээстээн куһу болтобуна булчут сыллаабы усунуоһун төлөөбөт гына уураах таһаараллар дуо? Булт абылаһа, айылбалыын алтыһы саха хааныгар баар төрүт дьарыкпыт. Бир - икки куһу өлөрөн үссэнэри, эбинэри дьарыгырбалпыт, тонмоллут - хаппалпыт. Түүн утуйбаакка, кизһэни быһа дурда туттан үлэлээн баран дуоһуууу эрэ ылабын.

Баһар куһу болтуннар. Онон тураабы, холтону, чыыбыты, тыыраахыны хайыбыт? Өлүгүнэн аһылыктанар холто, тыыраахы ыарыһы кинилэр аһалар буоллаахтарына булчут бырааба тобо быһыллар. Ылары бөбө элбэх. Ону утары сэрэнэр дьаһалы ылаахха. Иһэр ууну оргутоохха, фруктаны оргуйбут ууга туруо-

ран баран ситиэххэ. Онон куһу күүскэ буһаран ситэххэ, миннигэс амтана ыарыһы өссө эмтиргэ буолуо.

Ыам ыйгар хаар, самыыр аннынан булчут сүрэхтээх булчуттары бобуман. Сыллаабы сылааларын таһаардынар, дуоһуа сынынанынар.

Айылба киһи санаатын барытын таппат. Уонча сыллаабыта сут дьин киһи үксэ сунхарара. Аны 3 - 4 сыл уу кэлэрин кытта ууттан салгыбыт аатырдыбыт. Алаас сирдээхтэр уу көрдүүлэр, үрэх сирдээхтэр ууу суох онорор санаалаахтар. Бэйэбит анал сирбитин күрүөлэбэллэп, сирин кырыс тараабыт, удобрение куппалпыт, сүөһү сааһын эгэ ыраастаахпыт дуо? Онон сир барахсан көрүүгэ - истингэ кыһанар. Мугудайга Ылдьаас Попов дьин кырдыаһа, сүөһү мачыйар, дулбалаах, хордобой да, кыһаах да сирдээх кыра сир күрүөлээн, дулбатын ыраастаан сыл аайы от бөрөнү ыларын "Магатах" үрэһин тамаһар куоракка аһааннар дьон көрөргүт буолуо. Итинник кыһанан үлэлиир дьон элбээн эрэ үөрүүлэх.

Алаас. Бу Чурапчылар эмблембит буолар. Алаас барахсаны үс үүт маһынан күрүөлээн, күөлүгэр балык ытан, сыл аайы ыраастаан, тараан, өссө от сизмэтин ыстааха сыраһын уон оччонон төлүүр. Алааскар добуус сыныанар үтээн тутунаахына оболорун, сизинэри онтон силс - мутук тардыахтара. Саас, күһүн, сайын мустан сиргиттэн күүс - уох ылан, алгыс албаан, аал уот оттон сыныанар ама ханык киһи дууһатын уоскуппат буолуой? Бу буолар сиргэ, төрөөбүт айылбаа таптал дьин. Кураанна алааскар быстах былыт кэлэн ардыа, отун хаалаары

ардаары гынаабына көрдөһүүгүн ыһынан былыт туора халыйыа. Айылбалыын алтыһы төһө күүстээх онтон көстүө.

Сайын туһунан.

Саха киһитэ арыый сыныанар кэмэ бэс ыйа. Кыһыны туоран, сайылыкка тахсан, окко бэлэмнээр тыын ылар улуу тунах ыһыах ыһыллар саха киһитин күүлэйдир кэмэ. Бэс ыйгар быстах ардах түһүөн сөп.

Оттуур кэмтигэр ардах түһэн мэлэйдир дьэбиһит ыраатта. Ол түмүгэр оттонор от хаачыстыбата куһаан буолан сүөһү, сылгы иһитигэр улахан охсуулаах. Быйыл сайын мин кэтээн көрүүбүнэн от, атырдыах ыйдара кураан буолар туруктаахтар. Быстах, этегинээх ардахтар дохсунук түһэн ааһахтара. Алаас сирдээх дьон быйыл сайын сингэ кэтэһиллэрэ буолуо. Ол эрэри хордобой сирдэргэ, кураан алаастарга синк суобуттан от үүнүүтэ мөлтөөн, аһына да биллэ дьин сабадалыбын. Онон үрэх сүннүүгэр оттооччулар, сэтэһэххэ былдыппатах өттө үчүгэй оту ылаахтара.

Быстах күүстээх этегинээх ардахтар оттууру олус мэлэйдиллэр. Саха дьон охсубут оту буһулан туруорабыт. Онон бугулу ардах курдат түһэр, бугул тэллээ хараара сытыйар. Кыраабыл дьини үгүс киһи туттубат буолан от бөҕө хаалар. Бир манньк субэлээхтин; 1-2 курааны ыр кэмгэр дьону мунньан охсуллубут оту тутта мунньаат кэбистэххэ бу от хаачыстыбата тупсар, сингэ суох буолан буруоламат.

Оттуур кэмгэ нэдиэллээ 2 - 3 тахсар "Омурбанна" дьин отчуттарга аналлаах бизирини Тарас Лукин эмиэ бизэрэ буоллар. Оччобуна былааннанан үлэлииргэ табыгастаах. Кинилэр дылы -

күнү 3 - 4 күнү институт нөнүө быһаараллар, үксүн сөпкө этэллэр.

Окко хойутаан киһири үчүгэй арыый сөрүүкүр, кумаар, күлүмэн суох буолан оттуурга сыныалан. Ол эрэри от ыйгар оттоммут от хаачыстыбатынан икки төгүл ордук буолан, төрүөххэ, үтү ыһыһыа, кулуну ыһыага быһаарар суолтата улахан. Онон Бөтүрүөл таһара кэниһтэн тутта оттуохха.

Отчуттар дьин бу кыстыгы быһаарар дьон. Дьон түмсэн оттуу сырытабына куораттан, улуустан илээн дьон сир астын тахсаллара дьону аралдытар. Бу дьон аймахтарыгар күргүмүнэн үлээ көмөлөһөллөрө буоллар махтаалаах суол буолуо ээ.

Республика кизг сэнээрини ылан эрэр Чурапчы киһитэ Кондратьев, халлаан былытынан бүрүллэн улуу уу суттар кэлэн иһэллэр дьин суруйбута. Бу мындыр, элбэи көрбүт үөрөппит киһибит дьыллаһына быйыл буолбатар ханнык. Сир тог сингэ 40 - 60 см. тийбит. Үөһээтэн эптэһинэ этэр уута кэлэ дуо? Ийэ сирбит айылбабыт иһитэхтээбит оболорун олорон огдолуппатар, өн - быйан сайын буоллун. Бары үөрэ - көтө оттоон - мастаан, сир астаан кыһыммытын көрсүбүт.

Сабадалаһыннарым баһар сөп түбэһиктэрэ суоба. Сир - дойду, халлаан, климат тосту уларытар. Ол эрэри үтүө баһабын, кэтээн көрүүлэрбин улуум дьон күүтэллэрин иһин суруйдум. Хайдахына дьин куйаас сайын буолуо.

Кэтэспит, күүппүт аабааччыларым бары дьоллоох буолун, айыг, тутун, өссө таһаарылаахтык үлэлээг.

А.А.ВАРЛАМОВ,
СР үтүөлээх зоотехника.

Дьыллар уонна дьоннор

Оскуола олобо

БЭЙЭТИН ЧУРАПЧЫБЫН ДЭНЭЭЧЧИ

Алехиннар дьин Чурапчы дэриэбинэтигэр нуучка ылын аата 1925 сылтан иһиллэр буолта. В.С.Алехин ыраах Саратовскай уобаластан Сэбиэскэй былаас сырдык ыратын үөрэби, билигин Саха сиригэр тарбата кэлбит дьоннортон биридэстэрэ этэ. Кини учуутал үлэтин Чурапчы 7 кылаастаах оскуолатыгар сабадалаабыта. Онон очотообу оболору нуучка тылыгар, историяга Виктор Семенович үөрэппит. Ол да иһин үөрэппит оболоро махталларын бэлэтин умуоһар бюст туруорбуттара "От благодарных выпускников" дьин суруктаан.

Онон киһи кыһа, эһигини сороххутун үөрэппит, биһиги үгүспүт билэр, күндүтүк саныыр киһибит олобу өйдүүр буолуобуттан "Чурапчыбын" дьин тыллаһар Яна Викторовна муус устар 6 күнүгэр 75 саһын туолла.

Кини 1950 сыллаахха Чурапчы педучилищетын бүтэрэн баран Дьоксуускайа пединститут физмат факультетыгар үөрэнэ кирибитэ. Оччолорго ЧПУ - тан үөрэх бастыһынын сыл аайы биридии кыһык киһири экзамены туттардабына үөрэххэ ылар этилэр. Институту 1954 сыллаахха бүтэрэн математик идэтин ылан Мугудай оскуолатыгар эриирдээх, киһитээн дэгиттэр сабабылы көрдүүр учуутал үлэтин сабадалаабыта. Яна Викторовна бэйэтигэр да, атыттарга да олус ирдэбиллээх. Онон хара үрдүк көрдөбүллээх. Онон хара маннайыттан учуутал үлэтигэр маннайыттанан үтүө суобастаахтык сыһыаннаһан оболорун ытыктабылларын ылабыта, дьиннээх дьин билии иһин охсуһара.

Билигин үөрэппит оболоро кырдыан олорон үтүө тыһынан ахталлар, билигин биридэ, салгыны үөрэнэргэ кыах баара дьин.

Обону үөрэттигэр 30 сыл үлэлээбит, онтон 20 сыла Чурапчыга ааспыт, барыта 39 сыл ыстаастаах. Кини учуутал түбүктээх үлэтин улахан дьэ - кэргэн ийэтин, тапталлаах, өйдүүр кэргэн быһыытынан олус сөпкө дьүөрэлээн оболоругар, кэргэнигэр Даланна ил - эйэ, үөрүү - көтүү эйгэтин үөскэтэн улахан кылааты киллэрсинит үтүөлээх. Яна Викторовна тапталлаах кэргэнэ, өрүү сукутуур, ахтар киһитэ В.С.Яковлев - Далан педагогической наука кандидата үөрэппит оболорун уостарыттан түспэт умсулганаах кэлсээнээх, үрдүк идеяны таһымнаах уроктардаах, инникигэ сирдир эркээйилээх санаалардаах киһибит калын народнай суруйааччы буолуутугар дьин - кэргэнгэ бөҕө тирэх буолан айымнылаах үлээ күүрдүбүт махтаалаах. Күн аайы үүнэ турар дьин үлэтин олус сабадалаахтык ыларан бүтэрээччи, ыһыллан - тобуллан оболору собулээбэт, наар хомуйа, ыраастыы сылдыар буолааччы.

Оболоро эмиэ төрөппүтэрин суоллаан үтүө дьон буоллулар. Кыргыттар СГУ - тын, Оля филологической, Лолита исторической факультеттары бүтэрэн үлэли сылдыбаллар. Киһи сэргинэр баар Оля Владимир Анисимов дьин Өлүөхүмэттэн төрүттээх киһиэхэ кэргэн тахсан, икки кыыс оболон аны ому сиргэр Австралияга олохсуйдулар. Ол дойдуга эһин үрдүк үөрэби бүтэрэн, ому тыһы оболуун баһылаан, кыргыттар үөрэнэллэр, бэйэлэрэ эптэһтээх дуоһунаска таһаарылаахтык үлэлиллэр. Уоллара Семен Яковлев Владивостоктаагы эргизэн уонна Москваагы государственной норуоттар икки ардыларынаагы сыһыаннаһы-

Я.В. Яковлева

лар институттары бүтэрэн СР эптэһтээх үлэтигэ.

Алехиннар Саха сирин кэлэр кэскилин түстэһингэ айымнылаахтык үлэлээтилэр. Ол курдук улахан кыыс Муза Викторовна Саха сирин хоту оройуоннарынан үлэтин сабаалаан, эһин Дьоксуускай куоракка 23 №-дээх оскуолатыгар - барыта 52 сыл обону иһитигэ, үөрэттигэ үтүө суобастаахтык үлэлээн бар дьон махталын ыһыан ылла. Кыра кыыстары Лена Викторовна ийэтин туйабын хатаран медицинскэй үлэти буолла. Чурапчы улуутун олохтоохторо үгүспүт киниэхэ эмтэммит, киһи иһитин сылааһын, эмтэс сыһыанын билбит дьоммут. Онон Виктор Семенович, Ольга Владимировна үс кыыс, икки уол обону үлэтигэ, дойдуга туһалаах дьон онорон саха дьонун ытыктабылын ылаахтары ылааллар. Чурапчыны иккис төрөөбүт дойдубуларын ааһан көмүс умуоһунан манна хааллаа.

Яна Викторовна билигин Далан үйэтигигэ сыраллаан үлэлиир, аркыбын мунньар, бэрээдэктир.

Үтүөкэннээх бирид дойдубулаахтык, коллегалары Яна Викторовна, эйиэхэ саха алмааһыныкытаанах доруобуйаны, үһүн үһүн ис сүрэхтэн баһарабыт! Оболору, сизинэри, үөрэххэ, үлээ ситиһиллээх, олохторугар толору дьоллоох буоллуннар! Күндү Яна Викторовна 75 сааскын үөрэ - көтө көрүт!

Доботторун ааттарыттан
Е.С.ЛУКИНА.

ОҕОҕО СЫЛААС СЫҤЫАНЫНАН

таһынан иһтэр үлэни тэнгэ дьүөрэллэр ураты добурудаах дьоннор. Бу дьаныардаах, дьүкүүрдээх, инникини, кэрэни түстүү ураты домуутугар - кылаас салайааччыларыгыгар государство болломтотун уурбутун кэскиллээх үлэ быһыытынан бэлэтиһит.

Бүгүн биһиги киз тутта ааттыбыт кылааспыт салайааччытын, оболорбут чугас добурудорун, төрөппүтү үтүө субһилиһитин Татьяна Егоровна Пономареваны.

Биһиги оболорбут 2004 - 2005 үөрэх сылыгар алын сүһүөх оскуоланы бүтэрэн, орто сүһүөх оскуолага 5 - с кылааска кирииллэригэр, кылаас салайааччытынан Т.Е.Пономарева аһаабыта. Татьяна Егоровна төрөппүтү уонна оболору түмүүгэ элбэх үлэни ылар. Ааспыт үөрэх сылыгар төрөппүтү кылаас чаһын ыһытылара, араас дьаһаллар тэриллибиттэрэ. Кылаас иһинэн анал тематическай кылаас чаастара, араас идэлээх дьону кытта көрсүһүүлэр, үлэ, тыыл ветераннарыгар ыалдьытааһын, тимушевскай көмөлөрү оноруу ыһыттылыттар. Оболор икэ күнүгэр, "Түһүлгэ" сыныалан киһингэр концерт көрдөрөн, төрөппүтү ас астаан аһылаан, харчы киллэрэн, кылааспыт салайааччыта үлэлэтэр кабинетигэр элбэх саһардыны киллэрдилэр, косметическай өрөмүөн ыһыттылар. Татьяна Егоровна ураты болломтотун иһитилээччилэрэ кэрэни өйдүүлэригэр, үтүөнү үксэтэл-

лэригэр уулар. Ол курдук "Танас этиката", "Тыл културата", "Коллективин чизин харыстаа" у.д.а. обону кэрэхситэр, элбэххэ үөрэтэр кылаас дьаһалларын ылар, төрөппүтү сөптөөхтүк аһааран үлэтигэр көмөлөһүннэрэр.

Аһаас аан күнүгэр тэриллэн үөрэнэччи үөрэбин тэббиринигэр, мүнүүтээ аабыһа бэрэбэркэлэр төрөппүтү нэн оһоһуларын ситистэ.

Быйылгы 2005 - 2006 үөрэх дылыгар кылааһы үс биригээдээ арааран үөрэххэ, араас дьаһалга куоталаһынаран оболор интэрнэстэрин көбүлээтэ. Кыһылаах биригээдэ Дьоксуускай куоракка күүлэйдэн кэлитэ сааскы кэлэригэр уулар. Ол курдук "Танас этиката", "Тыл културата", "Коллективин чизин харыстаа" у.д.а. обону кэрэхситэр, элбэххэ үөрэтэр кылаас дьаһалларын ылар, төрөппүтү сөптөөхтүк аһааран үлэтигэр көмөлөһүннэрэр.

Татьяна Егоровна оҕо-оҕоҕо сыһыаннаһар, бэйэ-бэйэтигэр көмөлөһө үөрэнэригэр улахан болломтотун уулар. Хас биридии оҕо тус уратытын бэлэтии көрөн, оҕо добурун сабабылын сайыннараага төрөппүтүгэ сөптөөх субэлэри онорор, анал педагогическай үөрэхтэри ылар. Обону иһитигэ ыарыһатар болпурюстаах буоллаахытына киниэхэ, туох да санаата - очоото суох тийэбит, дьин ис хоһоонноох субэлэри ылабыт, истинник кэлсэтэбит. Кылааспыт салайааччыта тэрийэр ураты дьобура, хас биридии обону, төрөппүтү өйдүүр кини өр сыллаах педагогическай үлэтин сүүрбэ сыл оскуоланы салайыт, үгүс үөрэнэччинин, учууталы, төрөппүтү бирид санааба түмүтүт опытыттан көстөр. Биһиги чугас киһибит, Татьяна Егоровна "Учууталлар учууталлара" үрдүк аата элбэи этэр, киз туттууну бигэргэтэр, сырдыкка - кэрэбэ угуйар.

Учууталыгыгар сыраллаах, түбүктээх норуонка туһалаах үлэтигэр өссө үрдүктэн - үрдүк ситиһиллэри, дьин - кэргэнигэр доһу - саргыны баһарабыт, оболорбут эрэллээх иһитигэ сылдыбалларыттан үөрэбит, аһынабыт.

З.Н.ЗАХАРОВА,
6-с кылаас оболорун
төрөппүтэрин ааттарыттан.

“Сана олох” редакционной-издательской холбогч Г.У. Оффсетной бичээт.
Соколын № 53. Тираж 2553. 17.04.2006 с. бичээхэ барилдана.
Харьт нэмэлтээ уст: оптируунууха, чэллээрэ уонна субуотага тохсор